

STEIN BRÅTEN

EN PRESENTASJON OG ET INDRE DIALOGISK MØTE

Om du googler Stein Bråten, får du tusenvis av treff, på norsk, engelsk, dansk, svensk, en rekke utgivelser, publikasjoner, bøker og foredrag om dialog, samspill, kommunikasjon, språk, modellmakt, spedbarn og utvikling. Du vil se at han har skrevet forordet til boken "Her og nå. Øyeblikkets betydning i psykoterapi og hverdagsliv" av den anerkjente barnepsykiateren Daniel Stern, og at han er internasjonalt kjent i de siste tiårene for sine spedbarnsstudier med vekt på dialogisk gjensidighet og delaktighet. For meg ble det bekjentskap som gjorde dypt inntrykk.

Stein Bråten (1934-) er sosiolog og sosialpsykolog. Han tok sin magistergrad i sosiologi, med støttefagene filosofi og pedagogisk psykologi i 1967, og i studietiden var han en tid også vitenskapelig assistent for professor i filosofi, Arne Næss. I sitt virke som akademiker og forsker, er han særlig kjent for å ha utviklet en egen teori om modellmakt, som omdanner virkelige dialoger til det han kaller *skinndialoger*. I 1989 ble han dr.philos på et arbeid om spedbarnet i samspill og fem artikler om menneskesinnet dialogiske natur. I de siste tiårene er han mest kjent for sine spedbarnsstudier med vekt på dialogisk gjensidighet og sitt begrep; *altersentriske delaktighet*. Han er inspirert av filosofene Martin Buber og George Herbert Mead, og har samarbeidet med de internasjonalt anerkjente spedbarnsforskerne Daniel Stern og Colwyn Trevarthen.

I den prisbelønte boken "Kommunikasjon og samspill" fra 1998 og i "Dialogens Speil i barnets og språkets utvikling" fra 2007 sammenfatter han flere tiårs forskning rundt temaet om vårt medfødte dialogiske selv.

Bråtens forskning og teori peker mot at empati og sosialitet er medfødt. En slik tanke går mot (den foreldede?) ideen om at vi er født egoistiske og narsissistiske, og at vi gjennom oppdragelse og andre regulerende tiltak må siviliseres for å bli medfølende voksne mennesker. Vi kan gi og gjengjelde omsorg fra før vi er ett år, og vi lærer det gjennom vår *delta-gelse* i den omsorgsgivningen vil selv blir tildelt, hevder han, Vi har med andre ord en medfødt mellommenneskelig kompetanse.

I boken "Modellmakt og Altersentriske Spedbarn" skriver han: "Stikk i strid med disse tidligere teorier som tilskrev spedbarn et kontaktløst, egosentrert og usosialt utgangspunkt for utvikling, kan nye funn og eksperimentelle obser-

vasjoner – fra forsøksrom, fra felt og familiesammenhenger på tvers av kulturer – fortelle om spedbarns sosiale natur og deres evne til gjensidig kontakt. I dag kan vi for eksempel dokumentere

- at nyfødte i den første timen etter fødselen kan ta etter voksnes ansiktsgester;
- at 6-uker-gamle kan delta i gjensidig dialoglignende samspill med omsorgsgivere;
- at halvtårs-gamle allerede viser seg å ha begynt å vende "det døde øret" til lyddistinksjoner som ikke hører hjemme i lydregisteret i den talekultur barnet begynner å bli vant med, og
- at ett-årige kan gjengjelde og gi omsorg."

På nettet finner jeg bilder av en smilende, hvitskjegget mann med briller, som av Thomas Hylland Eriksen er beskrevet som "... en eklektisk, uklassifiserbar og gjennomført snodig professor (i ordets beste mening) som følger sine intuisjoner uavhengig av mote- retninger." Av Wikipedia lærer jeg at han

ble født i 1934. Han er med andre ord over 80 år nå, og jeg får en akutt følelse av dårlig tid. Den vage tanken om å møte ham personlig omdannes plutselig til handling. Jeg finner e-post adressen hans på Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UIO, der han står oppført som professor emeritus. Etter en kort mailutveksling takker han dessverre nei til et intervju av helsemessige årsaker, men jeg gir meg ikke og svarer at jeg uansett vil forsøke å skrive noe basert på det han har skrevet og som har grepet meg sånn, noe han bifaller.

På de neste sidene er fortsettelsen på min (indre) dialog...

MIN ANDRE

EN EGOSENTRISK REISE INN I DET ALTERSENTRISKE

Jo eldre jeg blir jo finere er det å møte folk som snakker språket mitt. Det er som å møte landsmenn i det vilt fremmede når du ikke har vært hjemme på mange år.

Det går ikke på ord, det går på bølgelengder, øyners korona, varmestråling. Plutselig å bli spunnet inn i en kokong av trygghet.

Og siden vikle seg ut av den. En sommerfugl ser forundret på de tørre restene av skall etterlatt i silken.

Så flagrer den modig utover jorda.

Bølgelengde av Kolbein Falkeid (1988)

Av og til møter man mennesker man kunne ønske man hadde truffet før. Mitt møte med deg, Stein, var slik. Jeg har ikke truffet deg personlig, kun gjennom bøkene og tekstene dine, men er ikke det mange ganger et vel så reelt møte? Virkningen var likefullt akkurat slik; som å møte en landsmann, du bekreftet mitt yrkesvalg som gestaltterapeut og rystet nytt liv i min andre.

La meg starte med begynnelsen: Jeg er født tvilling. Da vi var små, samtalte broren min og jeg ofte uten ord, vi fullførte både ord og handlinger for hverandre, som om vi hadde en slags medfødt følelse av hverandres tanker og intensjoner. Da vi ble eldre dabbet denne umiddelbare dialogen av (selv om den til stadighet dukket opp i ulike aktiviteter), men fornemmelsen min for den - og for ham - vedvarer den dag i dag.

Du skriver om spedbarnets medfødte altersentriske delaktig-

het: at vi ikke er egosentriske, men altersentriske, at vi er født med en iboende annen, som også er med å definere oss selv, vårt eget selv. Det griper meg så sterkt at jeg må legge meg ned.

Påstanden om at menneskesinnet har en medfødt altersentriske evne til delaktighet fremla du allerede i 1989. Om jeg forstår deg riktig, gjør denne evnen oss i stand til umiddelbart å gjenkjenne og leve oss inn i andres følelser og bevegelser som om de var våre egne, som regel uten at vi er oppmerksomme på det. En tese som har blitt styrket av både din egen forskning og flere av verdens fremste spedbarnsforskere.

For 25 år siden, på omtrent samme tid som da du lanserte din ide, døde broren min. Hans evne til å tilpasse seg strakk ikke til. Jeg skriver "tilpasse seg" fordi det gjør meg stolt, det anerkjenner hans vilje og hans trass, men kanskje jeg skjønner. Jeg så hans streven. Jeg så at han led. Det var ingen romantikk over det. På en måte gjorde han både sitt liv og sin død selv, og jeg la lenge eneansvaret for alt som skjedde på ham. I dag vet jeg at det ikke er så enkelt. Vi er så sammenvevde.

"... to understand or to predict behavior, the person and his environment have to be considered as one constellation of interdependent factors"

Dette sitatet er fra den tysk-amerikanske psykologen Kurt Lewin (1890-1947) som av mange regnes som en av grunnleggerne av moderne sosialpsykologi, og som med sin feltteori inspirerte utviklingen av gestaltterapi. Her satte han fokus på at atferd kun kan forstås gjennom å se på samspillet mellom individet og omgivelsene; på hvilke krefter som virker i dette feltet. Mitt felt begynte i magen med min tvillingbror. Hele mitt nevrologiske og taktile system er blitt formet med ham som motsats.

MIN ANDRE BRØN MIW

I boken "Dialogens Speil i barnets og språkets utvikling" begynner du med et selvskrevet dikt. Andre strofe treffer meg som noe fysisk jeg har opplevd:
Der er et hemmelig dobbeltkammer i ditt hjerte som åpner for andre i gjensidig lyst og smerte Det rommer en indre opprinnelig dialogdeltager som følger deg som din selvdialogiske ledsager

Vi er alle dialogiske i vår natur fra fødselen av, hevder du. Du viser til Daniel Stern som hevder at spedbarn kan utvikle en indre ledsager etterhvert, og går litt lenger:
"(...) Jeg postulerer altså at barnet har en slik virtuell annen som opprinnelig, og som gir rom for senere dannelser av forestilte andre." skriver du.
Jeg liker det. Vi har det med oss.
Og kanskje denne tanken også kom fra noe du hadde med deg? Du forteller at ideen om vårt doble selv kom til deg i en drøm i 1986. En drøm som bidro til at du fikk plassert alle dine opparbeidete innsikter om vår dialogiske natur i det du kaller vårt dyadiske selv, vår indre virtuelle annen.
Du drømte om to sidestilte skipskontainere med rom nok i den ene for bagasjen til den andre. To kontainere. To...tvillinger?

I et intervju med nettmagasinet Flux, utdyper du:
"Jeg antar at vi ikke bare har et jeg (et ego), men også en alter, en indre «annen» i et deltagerrom som kaller på å bli utfylt av aktuelle andre. Gjennom at den annen fyller dette deltagerrom kan barnet føle den annen slik barnet føler seg selv. Dette påstår jeg er en medfødt evne som følger oss gjennom livet. Også når barnet er alene eller lukket om seg selv er en slik virtuell annen virksom i sinnets dialog med seg selv. Dermed vil det ikke være noe dramatisk sprang når spedbarnet åpner seg for en annet menneske."

Denne evnen vil med andre ord følge oss hele livet, sier du. Vårt "selv" blir med andre ord aldri helt ferdig. I gestaltterapi-teorien er *Selvet* beskrevet som en prosess eller

systemet av kontakt til enhver tid. "Selvet er ikke en innkapslet ting inne i noen, men en evig tilblivelses-prosess", skriver Phillipson, en kjent gestaltterapeut. En slik forståelse bidrar til at oppfattelsen av selvet – selvpoppfattelsen – blir bevegelig og påvirkelig. For meg gir det håp. Vår indre annen er åpen for nye andre som igjen er med å redefinere oss ettersom livet går sin gang, ville kanskje du ha sagt? Vårt selv er dobbelt, og vår indre annen skapes og fylles med avspeilinger av våre betydningsfulle andres følelser og bevegelser. Vi etteraper ikke, vi deltar aktivt som om vi var dem.

Jeg skjønner at du snakker om spedbarnets voksne rollemodeller og omsorgsgivere, og at vår virtuelle annen er et bilde på vår indre deltagerrevne, men jeg kan ikke annet enn å tenke på tvillingbroren min.
Fra før fødselen og til vi ble 24 år, hadde jeg (og han) en fysisk annen. I oppveksten ble alle hendelser, måltider, ferier, feiringer, turer opplevd på likt. Alle presanger, leker, kakestykker, glass med brus, tannbørster, klær, sko, oppmerksomheter og kjærtegn ble målt og veid. Alle stunder av betydning ble delt. I tillegg til min indre annen, hadde jeg altså alltid en ytre annen, som jeg kunne prate med, leke med, sloss med... jeg var aldri alene. Vi må ha fylt en stor del av hverandres indre deltagerrom, tenker jeg og undres: Er vi alle så sammenvevde?

I det hele tatt syns jeg tankene dine er både lette og vanskelige å gripe, litt som å ta i mot en ball med svette hender. Innimellom får jeg den rett i fleisen, noe som ryster min forståelse og en rekke absurde spørsmål dukker opp i meg: *Ettersom mitt indre deltagerrom fylles opp, vil jeg stadig ha rom for flere? Er min indre annen en slags forværelses-sekretær til mitt innerste selv? Om det er slik at mitt selv har/er to kontainere, kan jeg bli for full? Vil følelsen av å være hel (når den en sjelden gang dukker opp) avhenge av at jeg aksepterer begge - både mitt fysiske selv og min virtuelle andre?*

I dag er jeg voksen, snart femti. Jeg opplever meg selv, som meg selv, påvirkelig og bevegelig, men også fast. Kanskje det har med hukommelsen å gjøre. Til tider kan jeg fremkalle alle mine betydningsfulle andre fra oppveksten; Broren min, mamma, pappa, søster, lærere, trenere. De dukker opp, de er alle en del av den jeg er i dag. Jeg vet jeg er et resultat av min far og mors relasjon, men også av mine egne relasjoner og de omgivelsene jeg har hatt. Det var også broren min.

Og spørsmålene mine fortsetter;

Når begynner en relasjon?

Om det er slik at spedbarnet er født empatisk og deltagende, hva kan vi gjøre så det ikke går så galt med så mange av oss?

Da broren min døde, tok han også med seg oss, vårt vi, trodde jeg. Han svek oss, og han svek meg. Jeg holdt fast på det raseriet i mange år, og nektet å se at det er umulig å forsvinne helt. I dag har han vært død i over 25 år, og han er fremdeles med meg. Den gangen var han en del av min fysiske verden. Nå er han en del av mitt indre rom, min indre virtuelle annen, en del av meg.

Dialogen min med deg vil fortsette. Du er en landsmann, og jeg har mange spørsmål, noen grenser til poesien, og særlig ett slipper meg ikke. Jeg finner en slags trøst i det:

Om det er slik at vi er født med en indre opprinnelig dialogdeltager, er vi kanskje alle tvillinger?

DITT DIALOGISK SPEIL

Der er et fabelaktig finvevd nettverk i deg selv som forfatter bevegelser, hvert minste skjelv Føler andres livsfølelse med dialogen som kilde - i skapende selvomdanning i livsformers bilde

Der er et hemmelig dobbeltkammer i ditt hjerte som åpner for andre i gjensidig lyst og smerte Det rommer en indre opprinnelig dialogdeltager som følger deg som din selvdialogiske ledsager

Det er et romslig deltagerrom i ditt indre stort nok til å favne verden – intet mindre Det er et kar som innbyr til å bli fylt til randen av enhver du møter som din ekte annen

Det er en vibrerende klangbunn i ditt sinn som føler den annen som vart toner seg inn Den tillater samstemt duett i full resonans - samspill som umiddelbar dialoglignende dans

Ditt dialogisk speil gjør deg til mer enn iakttagere av det andre gjør, du blir innlevende deltager i andres gjøren som var du sentrum i deres sted Det de gjør, blir noe som også du virtuelt gjør med

Det er slik du levendegjør en intersubjektiv grunn synkront med andre i et evig samspillsekund Det er slik dialogen utfoldes i din egendynamikk og skaper med andre spontan opplevelsesmusikk

Det er god ballast å bære i møte med livets kår - du som just har begynt på ditt første leveår!

Stein Bråten, fra Dialogens Speil i barnets og språkets utvikling.

Kommunikasjon og samspill
Stein Bråten,
Universitetsforlaget
1998

Dialogens Speil i barnets og språkets utvikling
Stein Bråten,
Abstrakt forlag 2007

Kilder:

Julie Breines Oredam, Intervju med Stein Bråten i nettmagasinet "Flux", <http://www.flux.no/default.pl?showArticle=357&pageId=221>
Kolbein Falkeid, Diktet Bølgelengde, fra samlingen Kaffekjølens vinger (1988)
Phillipson, Peter (1995), GESTALT IN BRITAIN - A POLEMIC http://www.mgestaltc.force9.co.uk/gestalt_in_britain_-_a_polemic.htm
Karette Stensæth & Gro Trondalen Dialogue on Intersubjectivity: An Interview with Stein Bråten and Colwyn Trevarthen, Voices, Vol 12, No 3 (2012) <https://nomt.uib.no/index.php/voices/article/view/682/568>